

Doden van dieren

Startdocument

1. Onderwerp

Dierenwelzijn en andere maatschappelijke dimensies bij het doden van dieren.

2. Achtergrond en aanleiding

Huidige stand van zaken in Nederland

De dood en het doden zijn onlosmakelijk verbonden met onze omgang met dieren. Het doden van dieren is altijd omgeven geweest met vragen en zorgen, maar lijkt in toenemende mate ter discussie te staan. De morele waardering, de rol en de positie van het dier in de samenleving veranderen. In deze verandering zien wij dat vragen met betrekking tot de dood van dieren niet meer alleen vanuit de mens worden beredeneerd, maar dat er ook steeds meer vanuit het dier gekeken wordt. Hierdoor ontstaan nieuwe discussies over de vraag of, hoe, wanneer en door wie dieren gedood mogen worden.

Dat lang niet iedereen het doden van dieren zomaar accepteert blijkt uit de publieksenquête van Kantar in 2018¹. Resultaten van deze enquête laten zien dat 50% van de Nederlanders vindt dat de mens niet alle soorten dieren mag doden. Men vindt het wel te rechtvaardigen om dieren te doden als het dier een gevaar vormt voor mensen (84%) of als een dier uitzichtloos lijdt (83%). Maar, als het gaat om gezonde dieren die geen gevaar vormen dan wordt het doden door minder mensen geaccepteerd. Tot hoe ver de acceptatie gaat verschilt per diergroep. Uit de enquête kwam naar voren dat bijna de helft van de ondervraagden (47%) het oneens was met het doden van productie- en recreatiedieren (inclusief gezelschapsdieren) wanneer ze oud zijn, tegenover een vijfde (20%) die het er mee eens was. Als er geen plek is voor deze dieren in het systeem, was een kleine meerderheid van de ondervraagden (51%) het er mee oneens dat ze gedood worden, en minder dan een vijfde (18%) was het hiermee eens. Wanneer dieren overlast bezorgen lijken relatief meer mensen het acceptabel (en relatief minder mensen onacceptabel) te vinden om ze te doden. Wat betreft het doden bij overlast van laboratoriummuizen en -ratten was 29% het eens (26% oneens) en van natuurdieren, zoals vogels en zoogdieren, was 25% het eens (35% oneens). En met het vergiftigen van muizen omdat ze als lastpakken worden gezien was zelfs 34% het eens (27% oneens).

In de zienswijze 'Staat van het Dier' (2019) komt naar voren dat mensen dieren steeds meer met respect willen behandelen en niet willen dat ze lijden. De Raad schat in dat deze trend zich verder gaat ontwikkelen en dat dit zal leiden tot verdere discussie over het doden van dieren (Staat van het Dier, 2019).

De RDA en 'het doden van dieren'

In de afgelopen 25 jaar heeft de RDA zich al eerder gebogen over het thema doden van dieren. In 1997 heeft de RDA de zienswijze 'het doden van dieren: situaties waarin' geschreven. Hierin ligt de focus op het voorkomen van het doden van dieren zonder redelijk doel. In 'Implicaties opinie EFSA over het bedwelmen en doden van de belangrijkste productiedieren' (2005) is de visie van EFSA en de impact op verschillende richtlijnen met betrekking tot bedwelming en doding van productiedieren in overweging genomen. In de 'Verkorte Zienswijze over tien hulp-, vang- en dodingsmiddelen Vogels' (2016) worden middelen, methoden en installaties om vogels te vangen of te doden besproken en beoordeeld. Tot slot is in de zienswijze 'ruimings- en vaccinatiebeleid bij uitbraken van dierziekten' (2018) ingegaan op het ruimen van gezonde dieren, gericht op het beleid. De focus lag hierbij vooral op preventie en controle van Aviaire Influenza. De zienswijzen zijn te vinden op www.rda.nl/publicaties.

Uitkomsten RDA-oriëntatieproces

Ter voorbereiding heeft op 1 oktober 2019 een oriëntatiebijeenkomst plaatsgevonden voor RDA raadsleden. In deze bijeenkomst kwamen de volgende onderwerpen naar voren waar de Raad zich op zou kunnen richten:

- Knelpunten bij het doden van productiedieren voor voedsel (zoogdieren, vogels, vissen, invertebraten).
- Knelpunten bij het doden van gezonde dieren: surplus dieren, plaagdieren, ruiming gezonde dieren bij ziekte-uitbraak.
- Richtlijnen voor dierenartsen in het besluiten van het doden van dieren: orde voor dierenartsen.

Tijdens de raadsvergadering kwam naar voren dat de eerste twee punten duidelijk aandacht verdienen van de RDA. Over de richtlijnen voor dierenartsen was veel discussie en werd het niet duidelijk wat de rol van de RDA hierin kan zijn. Daarom is er voor gekozen om dit punt in eerste instantie achterwege te laten.

3. Schema doden van dieren

Als eerste stap is er door een kleine kerngroep een schema opgesteld met daarin per diersysteem en per reden van doding wie dat doet en hoe. Het doel hiervan is om de diversiteit van overwegingen bij en visies op het doden van dieren inzichtelijk te maken. Daarnaast heeft het tot doel om de discussie langs de lijnen van "de redenen van doden" en de "rol / functie van het dier" te structureren en daarmee beter hanteerbaar te maken.

Allereerst is er nagedacht over welke systemen er zijn waar dieren in voorkomen, dus welke rol / functie dieren kunnen vervullen (rijen). Vervolgens is er nagedacht over wat redenen kunnen zijn om dieren te doden (kolommen). Per rol / functie van het dier is per reden van doden aangegeven hoe dat gebeurt, bijvoorbeeld door te slachten of te euthanaseren, en wie het dier doodt. Om het te verduidelijken worden er voorbeelden gegeven per reden van doden voor iedere rol / functie van het dier.

<i>Reden van doden</i> →	Overlast	Ongewenst	Lijden	Praktijkdoel
<i>Rol / functie dier</i> ↓	Individueel dier of groep dieren waar de mens zodanig last van heeft of bang is last van te krijgen dat er materiele, fysieke of mentale schade ontstaat	Dieren die mensen niet in een systeem vinden passen of dieren die het evenwicht in een systeem verstoren, op systematisch dan wel op individueel niveau	Dieren die fysieke of mentale pijn hebben die het welzijn zodanig aantast dat het dier uitzichtloos / ondraaglijk lijdt	Dieren met als doel om te doden voor menselijk nut
Voedsel	Hoe: divers Wie: veehouder - plaagdierbeheerser	Hoe: slacht / destructie Wie: slachterij / dierenarts / dierhouder destructiebedrijf	Hoe: divers Wie: dierenarts / dierhouder	Hoe: slacht Wie: slachterij
Bijv.	Stier die mens gevaarlijk aanvalt, geit met zoönose	Eendagshaantjes, uitbraak infectieziekten, gezonde koe met lage melkproductie door beschadigde uier	Voetlaesies bij kippen	Voor vlees, vis of eetbare insecten, koe produceert niet meer voldoende melk
Natuur	Hoe: schieten / CO2 / bestrijdingsmiddelen / vallen Wie: jager / plaagdierbeheerser	Hoe: schieten / CO2 Wie: jager	Hoe: schieten / euthanasaat Wie: jager / dierenarts	Hoe: schieten Wie: jager
Bijv.	Ratten/muizen/ganzen die overlast bezorgen, zwervkatten, invasieve exoten	Zwerfkatten, invasieve exoten, grazers in Oostvaardersplassen en wilde zwijnen op de Veluwe voor populatiebeheer	Aangereden wild, uitgehongerde grazers in Oostvaardersplassen	Wild zwijn voor restaurant dat wild zwijn serveert
Gezelschap/hobby	Hoe: divers Wie: dierhouder / plaagdierbeheerser	Hoe: divers Wie: dierenarts / dierhouder / slachterij / fokker	Hoe: euthanasaat Wie: dierenarts	nvt
Bijv.	Hond die kinderen / andere honden aanvalt	Haantjes, verkeerde kleur bij hondenras	Kat met kwaadaardige tumor, paard dat zwak is door ouderdom	
Wetenschap	Hoe: divers Wie: dierenarts / plaagdierbeheerser	Hoe: euthanasaat Wie: dierenarts / fokker / onderzoeker	Hoe: euthanasaat Wie: onderzoeker / dierenarts	Hoe: euthanasaat Wie: onderzoeker / dierversorger
Bijv.	Muis die na onderzoeksbehandeling besmettingsgevaar vormt?	Beertjes in varkensonderzoek naar moedergedrag, afwijkende fokkerij	Konijn met uitvalverschijnselen na onderzoeksbehandeling	Onderzoek is afgelopen
Educatie / vermaak	Hoe: divers Wie: dierenarts / plaagdierbeheerser	Hoe: o.a. euthanasaat / schieten Wie: dierenarts	Hoe: euthanasaat / schieten Wie: dierenarts	nvt
Bijv.	Bruine beer die verblijfsgenoten aanvalt	Nakomelingen waar in (andere) dierentuinen geen plek voor is, lammetjesoverschot bij kinderboerderij	Giraf met een gebroken poot	

Op basis van dit schema kunnen deelgroepen worden samengesteld uit de Raad die zich gaan buigen over de onderzoeksvragen die passen bij het thema 'doden van dieren'. Per categorie 'reden van doding' zal een deelgroep van 3-4 personen worden gevormd.

4. Startvragen RDA

De kerngroep heeft allereerst algemene vragen geformuleerd om een eerste richting te geven. Per deelgroep zullen de precieze startvragen worden opgesteld met betrekking tot de categorie waarover zij zich gaan buigen. In de formulering van de startvragen zullen de deelgroepen duidelijk maken wat de aanleiding is en wat er mee bereikt wil worden.

Algemene vragen:

- Waarom wordt het doden van dieren gerechtvaardigd of juist niet?
 - Welke belangen spelen er als het gaat om het doden van dieren?
 - Welke belangen geven (soms) wrijving?
- Waarom wordt de manier van doden gerechtvaardigd of juist niet?
 - Welke belangen spelen er als het gaat om het doden van dieren?
 - Welke belangen geven (soms) wrijving?
- Welke dierenwelzijnsissues spelen een rol als het gaat om het doden van dieren?
 - Wat zijn de mogelijkheden en wat is nodig om de dierenwelzijnsrisico's bij het doden van dieren aan te pakken/ te verkleinen?
- Welke maatschappelijke zorgen spelen een rol bij het doden van dieren?
 - Wat zijn hierin gemeenschappelijke delers en waar ontstaat wrijving?
 - Waar liggen mogelijkheden om deze maatschappelijke zorgen te verminderen, bijvoorbeeld door de manier van doden aan te passen, anders te communiceren naar de burger of door het doden helemaal te stoppen, en wat zijn daarvan de implicaties?

5. Samenstelling forum en ondersteuning

Omdat het thema 'doden van dieren' erg breed is en de startvragen uiteenlopen, is er voor gekozen om een kerngroep en daaronder verschillende forums/deelgroepen samen te stellen. De kerngroep zal nadenken over de aanpak (indeling en invulling van de onderwerpen en forums), de twee onderwerpen met elkaar verbinden en de aanleiding en slotbeschouwing schrijven. De forums zullen zich meer inhoudelijk richten op de specifieke onderwerpen.

De volgende leden nemen deel aan de kerngroep:

- Franck Meijboom
- Lisette de Ruigh
- Ruud Tombrock
- Bas Kemp
- Jan Staman

Deelgroepen:

Inleiding:

- Jan Staman
- Franck Meijboom

Overlast:

- Lisette de Ruigh
- Len Lipman
- Andreas Dijkhuis
- Maite van Gerwen (jong RDA)

Ongewenst:

- Franck Meijboom
- Lisette de Ruigh
- Jan van der Valk
- Dennis Vink (jong RDA)
- Jeanette van de Ven

Lijden:

- Ruud Tombrock
- Annechien ten Have
- Wim Smit (jong RDA)
- Nienke Endenburg

Praktijkdoel:

- Ruud Tombrock
- Jan Staman
- Bert Urlings
- Ad Kemps
- Leo den Hartog

Slotbeschouwing:

- Bas Haring
- Ted van den Bergh

Conclusie

- Franck Meijboom
- Lisette de Ruigh
- Ruud Tombrock
- Bas Kemp
- Jan Staman

Actief betrokken

- Renée Hoyneck
- Frank Verstappen
- Ynte Schukken
- Leon Ripmeester

De kerngroep en deelgroepen zullen worden ondersteund door Marc Schakenraad (secretaris), Ruud Pothoven (adjunct-secretaris) en Tamara Bergstra (adjunct-secretaris).

6. Beoogd resultaat

De bevindingen zullen worden samengevoegd in een enkele zienswijze. Het doel van de Zienswijze is om (a) een overzicht te geven van de achtergrond van de discussies over het doden van dieren te verhelderen en (b) verschillen in percepties over dieren met een verschillende rol en verschillen tussen diersoorten expliciet en bespreekbaar te maken. Daarmee kan een kader gegeven worden voor een discussie over doden van dieren die recht doet aan individuele gevallen en incidenten, maar ook lijnen schetst voor een breder debat over het doden van dieren. Op basis van de voortgang kan besloten worden om ook op andere manier bij te dragen aan de discussie, bijvoorbeeld d.m.v. seminars.

7. Planning

- Startnotitie en schema door de kerngroep laten beoordelen.
- Personen voor in de deelgroepen benaderen.
- Bijeenkomsten voor de deelgroepen plannen.

- Per deelgroep startvragen opstellen.
- Startvragen uitwerken.
- Uitgewerkte startvragen uitschrijven in hoofdstukken voor in zienswijze.
- Inleiding en slotbepaling uitschrijven.

8. Contact opnemen met

Om meer inzicht te krijgen in het thema 'doden van dieren' kan er tijdens het proces contact opgenomen worden met experts en betrokkenen van buiten de RDA.

Referenties

Kantar, 2018. De staat van het dier: Rapportage. In opdracht van RDA. 38 pp.

RDA, 2019. De Staat van het Dier: Beschouwingen en opinies over de verschuivende relatie tussen mens en dier in Nederland. 201 pp. ISBN 978-90-830457-1-9.